

GREV İNCELEMEDE YÖNTEM

Dr. M. Şehmus GÜZEL

Grev toplumsal, ekonomik, siyasal ve tüzel yönleri olan karmaşık bir olaydır. Grev toplumsaldır, çünkü "işçiler arasında dayanışmayı pekiştiren ve eğitici bir role de sahip" (1) tir. Grevin ekonomik yönlerinin de olduğu artık herkesce bilinmektedir. Grev siyasal nitelikli de olabilir. Bir başka açıdan grevin ilanı, yönetimi, sona ermesi türlü tüzel düzenlemelere konu olabileceğinden grev tüzel bir incelemeden de geçirilmelidir. Grev yasal mı değil mi sorusunu yanıtlamak için grevin tüzel yönüyle de ilgilenmemiz gerekir.

İşte bir grev olayını incelemek istersek grevin tüm bu yönlerini açıklamaya çalışmamız zorunlu olacaktır. Grevin sözünü ettiğimiz yönlerini açıklamak, gereğinde değişik grev olayları arasında karşılaştırmalar yapabilmek ve belli dönemlerde belli yerlerde yapılan grev olaylarında genellemelere gidebilmek için grevin incelenmesinde belli bir yöntem seçilmesi bir gereksinim olmaktadır. Biz bu amaçla birkaç bölümden oluşan şöyle bir yöntem öneriyoruz :

A — Grev Öncesi Olup Bitenler :

Grev öncesinde olup bitenleri incelemek, greve götüren nedenleri, itileri, yolları anlamamıza ve ilgili işletme, sendika ile işçileri tanımamıza yardım edecektir. Bunun için :

1. İlgili işletme veya işletmelere ilişkin genel bilgiler verilmeli :

a) Uyuşmazlığın genişliği: Coğrafi genişlik olarak bir kenti, bölgeyi veya ülkeyi mi kapsıyor? Ekonomik genişlik olarak bir işletmeyi, bir işletmeler grubunu, bir işkolunu veya tüm işkollarını mı kapsıyor?

b) Uyuşmazlığın kapsadığı işletme(ler) veya işkolu(ları) sayısı. Uyuşmazlığın kapsadığı işletme(ler)nin yurt dışında ortaklığı, yatırımları, işyerlerinin olup olmadığı.

(1) Prof. Dr. Cahit TALAS: "Sosyal Ekonomi", Ankara, 1976, s. 456.

c) İşletme(ler)nin türü (2) : İşletmenin kamu, özel, yabancı ya da karma anamallı; hammadde bakımından dışa bağımlı olup olmadığı. Bu son nokta döviz darlığı nedeniyle işletmenin üretimi azaltıp işçi çıkarması, kapatılması gibi greve itici sonuçlar doğurabilmesi bakımından özellikle önemlidir.

d) İşletme(ler)nin tüzel yapısı, varsa ortakları.

e) İşletme(ler)nin tekbaşına mı yoksa birlikler kurarak mı çalıştığı, yani tekelleşme durumunun olup olmadığı? Bu konu, tekelleşmiş işletmelerde örneğin üretim ve pazarlama birimlerinin ayrı ayrı olması sonucu üretim işletmesindeki grevin pazarlama işletmesini çok kez etkilememesi, satışların stoklardan sürdürülmesi dolaşımı ile işverene grevle istenen anlaşmaya zorlayıcı zararın verilmesini ve bu nedenle grevin amacına ulaşmasını engellediği gözlemlendiği için önem kazanmaktadır.

f) İşletme(ler)nin aynı işkolundaki diğer işletmeler ile ilişkisi ve ilişkileri : Tekelleşmiş işletmelerin aynı işkolundaki küçük işletmeleri yoketmek için bu işletmeler grevdeyken örneğin banka kredi olanaklarından (kendilerine bağlı bankalar aracılığıyla) yararlanıp gerekli krediyi vermeyerek bu işletmeleri kapanmak ya da kendilerinin yerel temsilcisi olmak ikilemi karşısında bıraktıkları görüldüğünden greve gidecek işletmenin aynı işkolu içinde diğer işletme ya da işletmelerle ilişkileri de gözönüne alınmalıdır.

g) İşletme(ler)nin ne ürettiği, üretilen malların dayanıklı olup olmadığı, talep ensekliliği, yurtiçi tüketime mi yurtdışı tüketime mi yönelik olduğu? Yurtiçi tüketime yönelik mal veya hizmet üreten bir işletme tüketiciye fiatları artırarak yansıtabileceğini düşünerek işçi sendikasının istediği ücret artışlarını verebilecek, yurtdışı tüketime yönelik işletmenin değişik nedenler sonucu (örneğin uluslararası yarışım) fiatlarını arttırmamasının çok daha zor-olanaksız dememek için-olması sonucu işçi sendikasının istediği ücret artışlarını verememesinin greve itici neden olabilmesi bu konuyu ilginç kılmaktadır.

h) İşletme(ler)de kullanılan teknolojinin emek mi anamal mı yoğun olduğu? Bu noktanın bilinmesi işletmenin grev sırasında veya sonrasında işçilerinin tümünden veya bir kesiminden vazgeçip daha çok makina kullanarak üretimini sürdürmeye çalışıp çalışmayacağını gösterebilmesi bakımından yararlı olacaktır.

(2) Bu konuda bakınız örneğin : Prof. Dr. Mehmet OLUÇ : "İşletme organizasyonu ve yönetimi" I. Cilt, 3. Bası, İstanbul, 1963, s. 16 - 17.

1) İşletme(ler)nin geçmiş ve o yıllardaki kâr-zarar durumu.

i) İşletme(ler)nin pazarlama ve satış olanakları, pazar ve satışlarının durumu.

k) İşletme(ler)nin stok durumu : Yukarıda değindiğimiz gibi tekelleşmiş işletmelerde, örneğin bir holdingde, üretim işletmesinde yapılan grev, pazarlama işletmesinde (yani ayrı bir işkolunda) yapılacak grevle desteklenemezse işletmenin stoklarını eritmeye yol açacaktır. Gene böyle bir grev stoklar elverişli ise genel olarak holdingin etkilenmemesine neden olacaktır. Böylece grevin amacına ulaşması olanaksızlaşacaktır. Bu bakımdan işçi sendikasının ya da işçilerin greve karar vermeden önce işletmenin yapısını ve stok durumunu iyi irdelemeleri zorunludur.

l) İşletme(ler)de çalışanların sayısı (cins ve yaşa göre).

m) İşletme(ler)de üyesi olan işçi sendikaları, üye sayıları, varsa memur dernekleri ya da benzer örgütler ve üye sayıları.

n) İşletme(ler)nin yönetim şekli, çalışanların yönetim ve yöneticilerle ilişkileri, yönetime katılıp katılmadıkları.

2. Greve dek uzanan uyuşmazlıkla ilgili olarak grev öncesinde işçi-işveren arasında görüşme yapıp yapılmadığı, görüşme yapılmışsa tarafların tutum, tavır ve davranışları.

3. Greve gitmeyi amaçlayan işçi örgütünün veya işçilerin greve karar vermeden önce toplantı yapıp kendi aralarında nasıl danıştıkları, görüştükleri; işçi isteklerinin saptanması için ne gibi işlem ve girişimler yapıldığı; bu konularda bir şeyler yapılmışsa nasıl örgütlenip, yürütüldüğü.

B — Grevin Başlaması Ve Bu Sırada Olup Bitenler :

Bu konuda şu noktalar belirtilmeli :

1. Uyuşmazlığı greve iten nedenler, yani grevin nedenleri; ücret arttırılması için mi yoksa başka nedenlerden mi örneğin çalışma süresinin kısaltılması, daha uzun hafta dinlencesi, ve yıllık ücretli izin, işçi sağlığı, iş güvenliği v.b. nedenlerden mi greve gidildiği.

2. Grevin yasa veya toplu iş sözleşmesinin uygulanması ya da yeni bir toplu iş sözleşmesinin yapılması ile ilişkisi.

3. Grev ilanının yasa karşısındaki durumu, yani grev ilanının yasal olup olmadığı.

4. Greve karar veren sendika ve ilgili işletme(ler)deki üye sayısı, sendikalı olmayan işçi sayısı ve grev kararına karşı tutumları. Grev oylaması istenip istenmediği. İstendiyse sonucu.

5. Greve karar veren sendikanın bağlı olduğu federasyon veya konfederasyondan grev için önceden alınmış onay olup olmadığı veya bu konuda bir anlaşma yapıp yapılmadığı; sendikanın veya işçilerin grev stratejisi, olup biteceklere, grev sırasında alınacak önlemlere ilişkin tasarıları.

6. Grevin yapıldığı işletme veya işletmelerde, işkolu veya işkolalarında daha önce işçi-işveren uyumsuzluklarının olup olmadığı, olmuşsa nasıl çözümlendikleri, sonuçlandırıldıkları, kaç uyumsuzluğun grevle sonuçlandığı, yapılan grevlerin örgütlenmesi ve sonuçları.

7. Başlatılan grevin niteliği (ekonomik ve toplumsal mı, siyasal mı ya da her iki nitelikli mi; savunma grevi mi, hücum grevi mi) türü (dayanışma grevi mi, genel grev mi...), yasal olup olmadığı.

C — Grev Sırasında Olup Bitenler :

Bu konuyu incelemek için üç öğeden oluşan şu yöntemi kullanabiliriz :

I — Grevin Örgütlenmesi Ve Yönetimi :

Burada şu açıklamalar yapılmalı :

1. Grevi kim ilan etti, kim yönetiyor? Sendika, dernek, siyasal örgütlerin rolleri. Greyci işçilerin grev için nasıl örgütlendikleri: grevciler genel kurulu, grev komiteleri, grevcilerin temsilcileri, grev gözcüleri.

2. Grevin kapsadığı işçi sayısı, greve katılma oranı, greve katılan işçilerle katılmayanların karşılaştırılması. Katılanların cins (erkek, kadın) ve yaş (genç, yaşlı) durumları. Grevcilerin eylemi örgütleyen sendika ile ilgileri, yani sendikanın üyesi olup olmadıkları, grevci sayısının sendikanın ilgili işletme(ler)deki üye sayısına oranı. Başka sendikaya üye işçilerin greve karşı tutumları. Greve katılmayanların, grev kırıcı tutum, tavır ve davranışlarının olup olmadığı. Kararsız işçilerin durumu; grevcilerin, sendikanın bu işçilerle ilişkileri.

3. Grev sırasında işverenin greve karşı tutum, tavır ve davranışları, işverenin "grevi kırmak" için girişimlerinin olup olmadığı. Bu tür girişimler varsa nasıl yapıldığı.

4. Grev sırasında işverenle görüşmelerin nasıl sürdürüldüğü. Sendika bu görüşmeleri sürdürüyorsa yerel ya da ulusal sendika liderlerinden kimler, nasıl katılıyor? Grev komitesi, grevcilerin temsilcileri görüşmelerde rol oynuyor mu? Oynuyorsa nasıl?

5. Grev sırasında yürütülen görüşmelerde işverenin nasıl temsil edildiği. İşverenin bağlı olduğu sendika, federasyon veya konfederasyonun görüşmelerde rolü. Genel olarak işveren temsilcilerinin tutumu, aralarında tam bir uyuşum olup olmadığı.

6. Görüşmelerdeki gelişmeler, işçi ve işveren temsilcilerinin izledikleri yol, yöntem, taktik ve stratejinin ne olduğu, nasıl geliştiği,

7. Grev süresince grevcilerin yaptıkları toplantı, tartışma, gösteri ve yürüyüşler (hazırlanması, yürütülmesi, türü, katılanlar, etkisi), eğitim çalışmaları (seminerler v.b.), film, tiyatro gösterileri ve benzer ortak uğraşların örgütlenmesi ,yürütülmesi, etkisi.

II — Grevin Toplumsal Yönleri :

Bu bölümde izlenecek yöntem ile grevin işçiler arasındaki tanışma, dayanışma ve bütünleşmeye, sınıf bilincine etki ve katkısını bulmaya çalışmak isteyeceğiz. Bunun için şu sorular yanıtlanmalı, şu açıklamalar yapılmalı :

1. Grev sırasında grevcilerin yaşantıları. Grev fonundan grevcilere yapılan ödentiler ve grev için toplanan yardımların dağıtımı (kime, ne kadar, nasıl). Grevcilerin geçim koşulları.

2. Grevcilere yapılan yardımların kaynakları (mesleki dayanışma, mesleklerarası dayanışma, özel yardımlar, yabancı ülkelerden yardımlar, belediye yardımları).

3. Grevcilerle esnaf, tüccar, köylü ve gençliğin ilişkileri. Grevci işçiler ailelerinin, tanıdıklarının, çevre halkın tavır, tutum ve davranışları.

4. Diğer işçi sendikalarının, derneklerin, siyasal örgütlerin greve karşı ilgileri, grevcilerle ve grevi örgütleyen sendika ile ilişkileri (yardım, bildiri, demeç, dayanışma v.b.)

5. Grevcilerin birlikte yaşamları. Grevcilerin-özellikle işyeri işgalli grevde-işletme içinde ve dışındaki ortak yaşamları, örgütlenmeleri, aralarındaki görev bölümü.

6. Grevin kamuoyuna yansımaları, grevin kamuoyuna etkisi, grevin kamuoyunda nasıl görüldüğü, nasıl değerlendirildiği. Grev-

cilerin ve grevi örgütleyen sendikanın grevi kamuoyuna anlatmak, onu etkilemek onun desteğini elde etmek yani grevi halka benimsetmek için yaptığı girişimler. Bu konuda dağıtılmış bildiri, broşür ve verilmiş demeçler. Bunlardan birkaç örnek. Bunların kamuoyu ve baskı grupları üzerindeki etkileri, tepkileri:

7. İşveren tarafının kamuoyunu etkilemek, kendisini haklı göstermek için yaptığı girişimler, yayınlar.

III — Grev Sırasında Kamu Yetkililerinin Girişimleri :

1. Girişimin düzeyi: yerel, bölgesel veya ulusal düzeylerden hangisi veya hangilerinde olduğu?

2. Girişimin siyasal türü, çalışma örgütü mü, güvenlik güçleri mi? Güvenlik güçleri ve grevciler arasında çatışma, şiddet var mı? Hükümetin, parlamentonun, mahkemelerin tavır ve davranışları.

3. Kamu yetkililerinin hakemlik, arabuluculuk konusunda girişimleri olup, olmadığı. Varsa nasıl olduğu, gelişmesi ve sonucu.

D — Grevin Sona Ermesi ve Sonuçları :

1. Grevin sona ermesinin nedenleri.

2. Grevin süresi, grevde kaybedilen işgünü.

3. Grevin yengi veya yenilgiylemi sonuçlandığı, bu sonuçların nedenleri, etkileri.

4. Grev yengi ile sona erdiyse, grevcilerin karşılanan istekleri, bunların başlangıçtaki işçi istekleri ile karşılaştırılması, grev sonunda elde edilemeyen istekler varsa bunların neden elde edilemediği.

5. Varsa imzalanan protokol, toplu iş sözleşmesi, bunların ilginç hükümleri.

6. Grevde geçen günlerin ödenip ödenmeyeceği, fazla çalıştırılarak telafi edilip edilmeyeceği. Bu konuda protokol veya toplu iş sözleşmesindeki hükümler.

7. Grevin siyasal (siyasal örgütlerin-parti v.b.- greve karşı tutum, tavır, ilgi ve davranışları; bu konuda varsa girişimlerinin nasıl olduğu, gelişmesi, sonuçları; sendikanın ve grevcilerin siyasal örgütlerle ilişkileri), ekonomik (mikro düzeyde işletme makro düzeyde ülke ekonomisi) ve toplumsal (grevciler arasında grev sonunda dayanışma ve sınıf bilincinde gelişme) etki ve sonuçları.

E — Grev Sonrasında Olup Bitenler :

İşletmede grevin bittiği, yeniden çalışmaya başlandığı dönemde, yani grevden birkaç gün sonrasında işletmenin, grevcilerin, grevi örgütleyen sendikanın durumunu da araştırmamız gerekir sanıyoruz. Bu amaçla şu soruları yanıtlamaya yönelmeliyiz :

1. Grev nedeniyle işten çıkarmalar var mı? Varsa sendikanın, işçilerin tutumu nedir?
2. Adli dava konusu sorunlar var mı? Varsa sonuçları.
3. İşçilere ya da işverene grev nedeniyle verilen ceza olup olmadığı?
4. Grevin, eylemi örgütleyen sendikanın üye sayısına etkisi, sendika grevden sonra zayıfladı mı güçlendi mi?
5. Grevin, sendikanın grev fonuna etkisi.

Grev incelenmesi için önerdiğimiz bu yöntemin eksiksiz ve kuresuz olmadığı kesindir. Eksik ve kusurlarının işçi, sendikacı, araştırmacı ve konuyla ilgili kişilerin yapacakları eleştiri, yorum ve katkıları ile giderilmeye çalışılması dileğimizdir.